



Gyuris tanár úr évtizedei

Dübörög a szegedi nagyszínház, aligha éltek át e falak még ilyen, beatkoncert okozta zivatart. Diákok virgonckodunk a kakasülön, odafönt a csillár közelében talán még erősebben tolnak a Nashville Teens zenéjének hullámai. Mielőtt túlzottan elragadna bennünket a hév, valaki megszólal a kollégistatársak közül: vigyázzatok, ott van Gyuris, hátulról a második sorban, figyel bennünket.

Az ifjúság „nagy korszakából” felidézett kép már vagy húszéves. De bizonyossággal emlékszem rá, a nevelőtanári figyelő szempár erősebben készítetett minket önmérsékletre, mint a koncerten nem túl ritka egyenruhák látványa. Csodálkoztunk persze, mit kereshet ott Gyuris István nevelőtanárunk, az Ady-kollégiumból? Rájöhettünk később, nem kizárólag ránk felügyelt, hanem egyben a velünk azonosulás lehetőségét kihasználva lett akkor beatkoncert-látogató. Mert napokkal később dallamtörredékekkel illusztrálva említette, néki A kismadár című szám tetszett.

Hinni akartuk vagy nem, éppen nem ellenünkben akart minket, középiskolás korú fiatalokat nevelni, hanem következetesen kinek-kinek a gondolkodásvilágába férközve, — utólag mondván: személységjegyeit feltárva — igyekezett mindannyiunkat a fegyvelmezt felnőttkor felé vezető úton vinni. Emberségének, példájának hatását több, immáron felnőtt generáció egyetlen tagjaként ma is elevennek érzem. Javernek hívták előttünk, s lehet, utánunk is. De a név viccelődve jelzett csak felügyelői mi voltot, erősebb volt a tisztelőt, s a következetes fegyvel, a munka megkövetelés ellenére (?) is: a szeretet.

Hinni akarom, vagy sem, Gyuris tanár úr nyugdíjas lett. Villamoson láttam egyik kolléganőjét ritka szép csokorral a MAV Nevelőthonba, utóbbi munkahelyére menni, késő délutánon. Megütköztem egy pillanatra a híren, hogy bizony nyugdíjas-búcsúztató van. Mintha lehetetlen volna, talán, mert a műfölként elszálló tíz-húsz évet se nagyon akarjuk tudomásul venni. Elmegyek hozzá, meglátogatom a lakásán, mondom magamban. De hisz betegét szoktak látogatni. Beszélgetek vele, a szakmám „kötelező” kíváncsiságával. De hisz beszélünk már annyiszor, utcán összefutva, villamosra várva. Az más volt, ez meg valahogy ünnepélyes, ennek apropója van.

„Megiszunk egy üveg pezsgőt, mit szósz hozzá Peti?” Koccintunk, s közben majdnem kimondom, aztán mégse: most ment el nyugdíjba a saját ifjúságom. A pillanatnyi csendet megtörve szólok, mindvégig rám nézve, mégis valahova egészen messzire látva: „negyven év munkáját hagyom magam mögött, tudod-e? Sok is, kevés is. Kevés, mert jó lenne még belőle. Roppantul szerettem dolgozni, nagyon szerettem a fiatalokat, életem volt az ifjúság. Rengeteg minden van a tekintetekben. Szerettem a szemekbe nézni, kikutatni, hogy mi rejlik az ifjú emberben, milyen segítséget adhatok a benne lévő értékek, jó vonások kiteljesítéséhez. A tekintet sok mindent kifejez, benne lakik a megértő szeretet, villan időnként a cinkosság. A fegyelmet én mindenkor az egyik legfontosabb dolognak tartottam. Ez ad keretet az életünknek, a fegyvelm a közösség egyik legnagyobb kincse. Nem mellékes viszont, hogy az ember időnként tudjon cinkosságot vállalni is, a fiatalok formálása érdekében. Nem tudhatom pontosan, talán sokakban maradt énbőlöm valami, s nem elátkozott emlékként. Ha van olyan, hogy kisugárzó erő, akkor valahogy ilyenképpen életem, úgy fogyott előlem. Bár, hát úgy érzem, még nem fogyott el egészen a gyertya.

Megakad a szó. Ki tudná igazán, hogy milyen nehéz az életet kitöltő, szívesen és emberi teljességben vállalt hivatástól kalap levéve elkészönni. Ki tudná, ha maga nem érezte? Hallgatunk, koccintunk. Kínálkoznak a szokványos kérdések, a „hogyan kezdődött”, hisz pedagóguspályája egészéből kicsiny szeletként ismerem csupán. De másra gondolok éppen. Egy, a 65 körül a kollégiumban köztünk kerengő legendára, hogy Gyuris tanár úr, vagy ahogy mondjuk Javer, a megszületett diákoktól a fegyverek gar-

madát szedte össze '56 után. A rendületlen bátorság, a nyugtató emberpéldával minden indulatot megszelídítő lefegyverzés legendája volt ez miközünk róla. Sose kérdeztem még erről, sose hoztam szóba. Beszélje el, igaz-e hogy...

„Igaz, de nagyon nem szívesen emlékszem rá. Zűrös idők voltak, sokan megbódultak a gyerekek közül is. Akkor még a Ságvári gyakorló mostani B épületében volt a kollégium. Nádas Lacival ketten nevelőtanárkodtunk. Bizony órá is ráfogták a fegyvert a tanári szobában. El kellett érniük, hogy rend legyen, s a konszolidáció, a normális élet érdekében összeszedjük a kint lévő, illegálisan birtokolt fegyvereket. Leadtuk az illetékes hatóságnál, megköszönték. A gyerekek is megnyugodtak. A dolog lezárult, nem kérdezték, nem hánytorgattak kinél, mi volt, hogy jutott hozzá. De a hálóteremből akkor, engem a kollégisták kifütyültek. Később tudtunk csak szót érteni. Abban az időszakban igazán megtanultam, ha az ifjúsághoz megértéssel, türelemmel fordul az ember, sok mindent el tud érni. Lehet velük bírni, de sosem a hatalom, az erő oldaláról közelítve.”

Erdemes töprengeni rajta, hogy mi az igazi nagy próba a pedagógiában, s a kőnapok apró sikerei tízezernyi naptól mit összegezhetnek. De egyben átgondolni évtizedeket szinte lehetetlen vállalkozás. Szilánkokból, a siker és a kudarc foszlányaiból áll össze a kívülállónak esetleg talányos kép, benne tovább szépül a jó, s a feledés igyekezete ellenére is élesen marad meg a rossz. Hallgatom egykori nevelőtanáromat a pálya kezdő éveiről, amit tanítóként Derekegyháza Kéktó-pusztá tanyái iskolájában élt 1948-tól, friss oklevéllel, nagy lelkesedéssel, de kevés tapasztalattal. Nem maradt soká: fel-



Valakit meglátogattam az új városrészen. Új városrész... Nem, korántsem panel-hegyekre gondolok, ahol télen-nyáron úgy süvít a szél, mint a szarmata pusztákban; ahol az utak szélesek, ostornyél-lámpások és gyér forgalmúak; ahol a trolis hirtelen fekezik, mint a sólyom, ha megáll a levegőben, s úgy indulnak, akárha puskából lötték volna ki őket, ezért aztán az utazóközönség leharapja a nyelvét. Nem panel-negyedre gondolok tehát, amely helyen a „fő”-kapu néha fényes nappal is zárva van, így aztán az ember a hátsó bejáraton kénytelen bejutni, ahol sziszegő csövek és újabb vasajtók fogadják, illetve a fölirat: SZARITÓ. Nem, még véletlenül sem gondolok panel-negyedre, ahol ha a lépcsőn az egyik ember fölfelé megy, a másik meg lefelé, egymás mellett csak a fordulóban férnek el, de az egyiknek ott is félre kell állni; és a kétszobás lakás ajtajára szerelt névtáblán a következő szöveg látható: Fekete Péter. Fekete Péterné. Fekete Yvett Adrienne. Fekete Roland Morgan Olivér, és — lám, a kakukktójás! — dr. Zöld Sámuel... Dehogyis gondolok én a panel-negyedre, ahol a mennyezet egy héttel az eső után ázik be, de akkor egy hónapig ázik folyamatosan, így aztán a tapéta alatt elszaporodnak az alacsonyrendű gombák, amiért is a család úgy érzi magát, mint baracklevár az üvegben, ha a teteje penészedni kezd.

ismerte, hogy ez a próba nem sikerül, az összevont osztályok tanításához kevés muníciója van. Vissza-került Szegedre, a Szakszervezetek Megyei Tanácsához politikai munkatársként. Itt érték az ellenforradalom napjai. Lehetett-e becsülettel élni, hittel és tisztességgel dolgozni az '50-es években? S az acsarkodó időkben ezeknek az embereknek is padláson kellett bujkálniuk? A miértek az érzésekben-gondolatokban ma sem kapnak végérvényes választ. Gyuris István beszél róla, mert kérdezem. Nem kerül ki semmit, de nem akar ennél hosszabban időzni. Feledjük el azt is, hogy a város fontos épületének védelmére a felhívásnak engedelmességedve — egyedül érkezett. Még az épülettel együtt megvédendő embert se találhatta ott, már külföldön volt. Feledjük, ha lehet, feledjük a rosszat.

„Előtte és utána. Az számomra a fontos, pedagógusként. A gyerekek közelében élv. Mert mindig ezt kerestem. Attételek nélkül. Vezető sose akartam lenni. Volt lehetőségem iskolaigazgató posztra, de tudtam, nem ott a helyem. Nevelő pedagógus vagyok, a fiatalokkal közvetlenül foglalkozva találok a munkám, az életem értelmét. Dolgoztam közben óraadóként több iskolában, miután szaktanári diplomát is szereztem. Láttam viszont, hogy más kortársaim szakmódszertani szempontból mindig előttem járnak. Van akit a kudarc visszavet, van aki megkeresi azt, hol és hogyan dözoghat örömmel, az a helye. Lettem és maradtam főhivatású nevelőtanár. Így töltöttem az életemet kollégiumokban. Az időt tekintve majdhogynem a szó szoros értelmében. Kellott ehhez a feleségem megértő támogatása, hogy a család terheit, a gyerekeinkkel való törődést túlnyomóan magára vállalja. Így tudtam kiegyensúlyozottan, minden örömmel nevelőtanár lenni. Nem pásztori funkció, teljes ember kell hozzá, erős vértézettség. Még ne mosolyogj ezért: én az elméleti lépéstartás érdekében tanultam 52 éves koromban is, újabb diplomát szerezve az ELTE-n, nevelészociológiából.”

Emlékeket, közös ismerősöket, tanárokat és diáktársakat idézünk a feledés ködfátyolából. Kiből mi lett, hogy jutott előre adott pályán. Nem az ünnepek körüli kitüntetési listák a mérvadók. Ki emlékszik arra már, akárcsak egy hónap eltelté után is. Az élet példákat szálít elénk, arra emlékezzünk. Örizzük magunkban — magunkért.

BECSEI PÉTER

Végváarak és udvarházak

Igen, mindig az alacsonyrendű gombák szaporodnak el, és ezzel szemben sohasem a laskagombák, melyek csíráit fűrészpörba olva árusítják különböző helyeken. De mert a panelházak levegője — érdekes! — a beázás ellenére is hőtiszta marad, a csírákból sehogysem akar gomba kerekedni, tehát a család nem gombát vett, hanem egy zsák fűrészpörba, s ami pénz gombára kevés, fűrészpörba igenis sok.

Mondom: eszemben sincs panel-negyedekről írni. Én egy olyan városrészele gondolok, ahol családi házak, magánházak vannak. Egy ilyen környékre hívtak el, hát erről írok. Ha máshová hívtak volna, akkor mostan arról írnék, de hát ide hívtak... Magamtól nem is ment volna, kiesik az útvonalból. Hát szóval, olyan házakat láttam, hogy... hogy... Nem is házak voltak már azok. Udvarházak voltak. Föltehetően. Apródokkal, nagyasszonnyal, németes urammal... Láttam néhány végvárat is. Szép végvári láncolat keletkezett az új városrészen, a török se venné be könnyen az ilyet. De kár, hogy nem akkor épültek! Mi mindig elkésünk mindennel, mindenhonnán és lekésünk mindenről. A végvárral is elkésünk... Régen

hasznosak lehetnek volna kihegyezett szuronyvégű kerítéseikkel, megostromolhatatlan falakkal. Már csak a kacsaláb hiányzik alóluk, illetve egy zászlócska a tornácra, azaz a toronyba, két mezőben fehér sirály, melyet földhúznak, s büszkén csattog a szélben, ha az uraság otthon tartózkodik.

Találgatom mibe is kerülhetek ezek a végváarak? Mennyibe is?... Vegyünk most egy kétszintes végvárat. Fogadószoza márványpadlóval, konyha faburkolattal — minden automatizálva —, a helyiségek pontos számát megtudni nem lehet, a szobákon belül újabb szintek, néhány fürdőszoba, szoláriummal... Egyebek... Mennyit érhet? Ötmillió forint, tíz, vagy húsz? Inkább húsz, mint öt, az az érzésem. Ötmillió fölül nem tudok saccolni. Kevés a gyakorlatom. — Inkább magukat a végváarakat számolgtatom össze. Egy városban van belőlük — mondjuk — negyven. Negyvenszer húsz... Esméletlen mennyi pénz.

S hány végvár van szerte az országban! Mennyi udvarház! Mennyi rengeteg haszontalan holt tőke! S hogy tudna ez forogni, kérem, ha egyszer jól megforgatnák! És talán előbb-utóbb nem szorulna egy lakásba Fekete Péter, Fekete Péterné, Fekete Yvett Adrienne, Fekete Roland Morgan Olivér, valamint dr. Zöld Sámuel.

FARKAS CSABA



SEVCSENKO A. V.: TÜKÖR ELŐTT

BÖRÖNDI LAJOS

miért?

reménytelen reménytelen
szavakkal körülírni azt
a tükös érzést mely hozzád irányít
s eldadozni az összes megszokott
ilyenkor elmondható frázist
amelyek eltakarják ahelyett hogy
megvilágítanák az okot
hogy miért? és miért pont?
s miért most? amikor eddig is
lelhettem volna ilyen indokot
s honnét az elgyöngyülés időzített kegyelme
az egymás kívánság édes veszedelme
nem tudhatom nem tudhatom
miért a lélek fölszikkasztó szerelme

Az örökzöld veronika

Hatalmasra nőtt-diffenbachiam valósággal nyeli a vizet. Még kortyoló hangokat is hallat, amikor nyakonöntöm. Karácsonyi kaktuszom vízigénye változó. Mostanában azt lesem, hogy a szártagok végén megjelentek-e a bimbók, mert rendszeres öntözését akkor kell kezdenem. Az örökzöld veronika imádja a fényt.

Ahány virág annyiféle. Az egyiket övni kell szélről, fagytól, erős naptól, a másik annyira igénytelen, hogy ha megfeledekzem róla, akkor sem válaszol her-

vadással, levélhullajtással, virágvesztéssel.

Lám, a szobanövények milyen differenciált bánásmódot igényelnek! Csodálkozunk, ha az emberek szenvednek attól, ha nem kapnak megkülönböztetett figyelmet, lehetőséget, törődést? A hiány az embernél ritkán jelentkezik látványos tünetekkel, de az érzékeny szülő, a fogékony pedagógus észreveszi a tekintetből, a szokásosnál sápadtabb arcból, a fakóbb mosolyból, ha valamiből nem kapott elegendőt az ember. Vitaminhiányra gyakran gondolunk, de a lélek, a szellem éhségérzetével ritkán törődünk.

A differenciált bánásmódra való törekvést az oktatási törvény egyik fontos erényének tartom. Több helyen hangsúlyozza, hogy az iskola gondoskodik a különböző képességek, illetőleg az eltérő ütemben fejlődő tanulók egyéni fejlesztéséről. A sokféle érdeklődés kielégítését szolgálják a fakultációk, a szakkörök, a tagozatok, a sávok. A választás lehetőségei is adottak, ha erre módot adnak a személyi és tárgyi feltételek. Fontos lépésnek tartom a tankötelezettség rugalmasabb időpontját is.

Mindezek jelzik, hogy a tanuló ifjúságot már nem tekintik „egyenlő nyersanyagának”, az egyéniséget nem tartják zavaró körülménynek, lenyesegetni való kínóvónak. Ugy tűnik, az iskolákban megkezdődtek azok a folyamatok, amelyek tiszteltetben tartják a sokféleséget, az eltérő egyéniségeket, s nemcsak a tanítványok, a tanulók körében is.

Az embereknel nem olyan könnyű a megfelelő bánásmód megtalálása, mint a növényeknek. Tartós figyelmet, törődést, érzékenységet, toleranciát követelnek, s valljuk meg, ezekből keveset adunk, kapunk. Pedig napfényesebbek lehetnének napjaink, ha nemcsak a lét gazdasági feltételeivel, hanem az emberek közötti viszonyokkal is törődünk.

Ahány ember, annyiféle. Ennek több szeretet kell, annak bátorítás, ennek több feladat, annak nagyobb önbizalom, egyiknek elég a biztató tekintet, a másik szavakra is vágyik.

ZÁGONI ERZSÉBET